

LE GOÛT DU NÉANT (HIÇLIĞIN ZEVKİ)'NDE SÖYLEM DÜZEYİNDE OLUMSUZLUK

Yavuz KIZILÇİM¹

Özet

Çalışmamızda, Baudelaire'in *Les Fleurs du Mal* (Kötülük Çiçekleri)'indeki, *Le Goût du Néant* (Hiçliğin Zevki) başlıklı şiirinde söylem düzeyinde zevkten yoksunluğun bağlamsal karşılıkları ve bunları bir araya getiren olumsuzluğun yer aldığı yapılar irdelenmiş; böylece, sözcüklerin şiirdeki açılımları göz önünde tutularak yokluğun söylemde yüklendiği işlevler sorgulanmıştır. Bu şiirde sözcük düzeyinde sürdürülen bir olumsuzluk anlayışı ön plandadır: Ozanın işlediği olumsuzluğun sürece bağlı olarak izlediği gelişim eskiden/artık'lık bildiren bağlamsal ipuçlarında değerlendirilmiştir. Bu tasarım planı içerisinde, yokluğun kendine göre bir tadı olduğu ve bunu kanıtlamaya yönelik bağlama odaklanıldığı düşünülmektedir. Şiirdeki kullanımıyla, karşımızda bir süreç olarak yeni bir uzam-zamanın kurulduğuna tanık oluyoruz ve bu kez olumsuzluk belirleyicileriyle sağlanan bir olumsuzluk değil, sözcük düzeyinde kurulan bir olumsuzluk önerilmiştir. Şiirin öznesi, karşısındakiyle konuşurken bağıntı kuramı temelinde kendi arzusunu dile getirerek yokluğun özne/alıcı arasındaki bağıntılarını farklı bir konumda seslenme işleviyle etkinleştiriyor: bir at söylemi ve bağlamı içeriğinde gösterge kuramını öznenin edimlerine uygulayarak "artık yok" temelli özel bir olumsuzluk dili oluşturuluyor. Bu özel kullanım ozan tarafından bilinçle üretilmiş olumsuz bir söz varlığının şiirsel karşılığıdır: Ozan, şiirin bütününde artık/değil söylemini kullanarak bağlama dayalı anlamlar oluşturma sürecinde, kimi kez güçlü, kimi kez zayıf sezdirimlerle değişik önermeler kuruyor. Böylece, özneyi edimleri üzerinden betimleyen bir bağlamın söylemde nasıl etkinleştirildiği ve bunun şiirdeki işleyişi söz dizimi temelli yaklaşımlarla belirlenebilir, diye düşünüyoruz. Üstelik ozan, bu bağıntıyı söylemin edimsel yanını harekete geçiren üstdilsel olumsuz sözcük kullanımıyla sağlamaktadır. Şiirde tüm yaşamı olumsuzluğun hiç'li zevkiyle güçlendirerek *Le Goût du Néant* (Hiçliğin Zevki) olarak tasarlayan ozan olumsuzluğu çoğu kez içerik düzeyinde sözceleyen öznenin niyeti (at) örneği gözetilerek sürdürülmektedir. Ozan, gösterge ile kullanıcı ve bağlamı belirleyen işleyiş kuralları dışına çıkarak ve söz diziminde değişikliklere giderek buyuru bildirim veya dilek istek kipinde çekimlerken büyük bir beceriyle bize geçmiş yapıyı sezdirir ve bu yolla geçmişi güncele yakınlaştırır.

Anahtar kelimeler: Söylem çözümlemesi, olumsuz sözce ve edimsel işlevleri, sözcük/bağlam düzeyinde olumsuzluk, yokluk sözlüksel alanı, söz eylem, at örneği, sözlük bilgisi, Baudelaire'de olumsuzluk görünümleri.

NEGATION IN BAUDELAIRE (CRAVING FOR OBLIVION) AT THE LEVEL OF DISCOURSE

Abstract

In this study, the structures involving negative utterances in Baudelaire's poem *Craving for Oblivion* and the functions of the oblivion in the discourse was examined. In this poem, an understanding of negation at the word level is at the forefront. The negation discussed by the poet is evaluated through the contextual clues conveying pastness. In this context, it is thought that there is pleasure in oblivion and there is an effort to prove it. In the poem, it can be seen that a new space-time as a process is constructed and negativity at word level is suggested. By expressing his own desires basing on relevance theory, subject of the poem

¹ Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, Fransız Dili Eğitimi Anabilim Dalı. ykzlcim@yahoo.fr

activates the relations between subject/receiver with the addressing function at a different position. A negation language is constructed by applying sign theory to subject pragmatics in the context of a horse discourse. This special usage is consciously constructed by the poet and it is the poetic equivalent of a negative vocabulary. The poet constructs some propositions by using the no longer/not discourse. Therefore, it is thought that how a context which defines subjects through acts is activated can be determined through syntax-based approaches. Moreover the poet can construct this relevance by negative word usage in the metalanguage which activates the pragmatic part of the discourse. Poet, who designs life as *Le Gout du Néant* (Craving for Oblivion) in the poem, empowers life with the pleasure of negativity. This negativity is maintained in the horse example. The poet violates the rules which determine sign, sender and the context, makes changes in the syntax, implicates the past structure and by doing this he brings the past closer to the present.

Keywords: Discourse analysis, negative utterance and its pragmatics functions, nothing/else, speech act language of poetry, lexicon in the past, aspects of horse negation, illocution, structure of the pragmatics component, usage of the negation in Baudelaire.

0. Giriş

Les Fleurs du Mal (Kötülük Çiçekleri)'indeki, *Le Goût du Néant* (Hiçliğin Zevki) başlıklı şiir özellikle buyuru bildirme kipinde ve at örneği gözetilerek yazılmıştır; yani, şiirde seçili zevk sözcüğünün sözlük anlamından çok onu sözceleyen öznenin etkinleştirdiği olumsuzluk işlevi öne çıkarılmıştır. Yokluğun zevki kavramı, Baudelaire'in şiirine taşıdığı olumsuzluğun reddine dayanan kocamış bir at'ın bedensel dönüşümünü betimleyerek verdiği savaşımının adıdır. Bu bağlamda, yoksunluktan alınan zevk duyumu, onun insan bilişselliğinde uyandırdığı çağrışımlara göre ele alınarak, dil ve gösterge dizgeleri açısından irdelenerek olumsuzluğun şiirdeki baskın işlevi, öncelikli olarak, gündeme alınmış olacaktır: Belirsizlik içindeyken tam bir tatmini aramayı sürdüren ve sorgulamayı başlatmak için kendi zevkenden vazgeçen öz'ezerin dile getirdiği övgüyü anımsayalım; övgü, yüceltme kavramlarının bütün karşılıklarında yeniden tartışma konusu edilir. Tam tamına Mnémosyne ve Eros söz konusu edildiğinde, sorulan sorular bu gücül evrende gelişen arzu kaynaklı arayış gücü yoluyla belirli bir biçim/içerik kazanırlar (Ménard, 2005: 81). Burada, zevkten yoksunluğu yüceltmek yerine, yoksunluğun beslediği olumsuzluktan alınan zevki ikiye katlamak yolunda yapılan özel bir girişim söz konusudur. Özetle, zevkin saf ve soğuk, ilgisiz ve buz kesmiş bir düşünce olarak ortaya çıktığı bu girişim, yaşanan sürece bağlı olarak, her iki ucu bilerek açık bırakılmış zevkten mahrum kalmanın sınır çizgilerini de belirler.

Özetle, gerek eylem, gerek betimleme düzeyi temel alınsın, dilin kullanımı ve onun doğurduğu anlam, doğal olarak şiiri sözceleyen öznenin edimlerine, bu edimlerin sonuçlarına ve süreç içinde değişen bağlama göre biçim ve içerik kazanmaktadır: Greimas, *Yapısal Dilbilim ve Şiirbilim* isimli makalesinde, şiir çözümlemeleri yalnızca gösteren ve gösterilen düzlemlerinin eklemlemelerini betimlemekle kalmaz, dili dizimsel veya dizisel bağlamı içinde yinelemeyi de belirlememizi gerektirir, yalnızca belirten ve belirtilen düzlemlerinin eklemlemelerini betimlemeyi değil, nesnenin bu iki düzlem arasında kurduğu özgül bağıntıyı da ortaya çıkarmayı sağlamalıdır, der. Buna göre şiirin bildirisi ve şiirsel birimler: a. (kapanık bir metin içinde) dizimsel ya da (birbiriyle karşılaştırılabilir bir çok metni birleştirmeyi sağlayan) dizisel yineleme ile tanınırlar; b. doğal söylemin sözdizimsel eklemlemeleri ile de, sözdizimsel eklemlemeleri ile de birlikte gitmez, cümle çerçevelerini aşarak geniş söylem kesitleri oluştururlar; c. yapısal birimlerdir, dolayısıyla en az iki terim arasında bir bağıntının varlığıyla nitelenirler (Greimas, 1993: 93-94). *Le Goût du Néant* (Hiçliğin Zevki) şiiri, öyküsü geçmişten bugüne aktarılan (kocamış) atları resimlediği için öncelikli olarak yineleme ve süreklilik kavramları ile uzam arasındaki hazırlayıcı koşulları ele almayı gerektirir. Dilsel yapıların anlamlarını göndermeleri ile kurdukları bağıntılardan aldıkları ilkesinden yola çıkarak, bu yaşına aldırmaaksızın hoyratça mahmuzlanan, kırbaçlanan, ölüme terk edilen gerçek at örneği

betimlenebilir. Görsel ve dilsel odaklayım daha çok olumsuz bir gösterge olan atın kocamışlığı üzerine yoğunlaştırılmıştır. Burada, olumsuzluğun üstdilsel kullanımına bağlı olarak usumuza doğal olarak ölmek üzere başıboş bırakılmış at sürüsü örneği gelmektedir. Dil, bireysel olduğu ölçüde, belki daha çok, toplumsal bir etkinliktir; bu açıdan da dil birimlerinin yalnızca yapısal yönden incelenmeleri, kendi içlerinde son bulan birimler olarak algılanmaları yetmez, bunların dilsel değerlerinin anlaşılması içerdikleri söz eylemin (speech act), konuşmacı ya da dinleyicinin dil olayı karşısındaki tavrının, sözcenin kullanıldığı bağlamın, kısacası ilgili dil içi ve dil dışı etmenlerin göz önüne alınmasını gerektirir. Dilde iç ve dış etmenlerin karşılıklı etkileşimini en iyi gösteren öğelerden birisi kiptir. Burada kip ayrıştırılmasında olumlu/olumsuz kavramının da işe karıştığını gözlüyoruz. Bu bakımdan kimi yazarlar "olumsuzlamayı" da bir tür kipleme olarak düşünmektedirler (Kocaman, 1971: 81-83).

Şiirde, *Le Goût du Néant* (Hiçliğin Zevki) başlığı konu imini oluşturuyor, zaman olarak da içi sıkılan bir ruhun tüm anımsamalarını içine alacak kadar geniş bir düzleme yayılmış ve şimdiki zamanda tin/sen akışıyla sağlanan bir genişlik ve süreklilik anlayışı bu nedenle seçilmiştir. Şiirin bütünü, öznenin kötücül bir söylem ve bağlam içeriğinde etkinleştirdiği yoksunluk temelli özel bir zevk dili oluşturuyor. Şiiri okurken kendi kullanımı içinde bir süreç olarak karşımızda yeni bir uzam-zamanın kurulduğuna tanık oluyoruz: Ancak bu kez doğrudan olumsuzluk belirleyicileriyle sağlanan bir olumsuzluk değil, söylem/bağlam düzeyinde kurulan duyuşsal bir olumsuzluk söz konusu edilmiştir: Şiirin (ne...plus/ artık değil) biçiminde açık olumsuzluk içeren üç dizesi dışında olumsuzluk belirlemesi bağlam düzeyinde sağlanıyor: (*Ne veut plus t'enfourcher! couche-toi sans pudeur/ süvarin değil artık! yat utanca düşmeden (et je n'y cherche plus l'abri d'une cahute/ meraklısı değilim sefil sığınakların), (Plaisirs, ne tentez plus un coeur sombre et boudeur!/ Küskün bir kalbi artık ayartmayın, arzular!)* dizelerinde kullanımda olan (ne...plus/artık değil) olumsuzluk belirleyicisi bir belirteç gibi kullanılarak, bundan böyle, bundan sonra anlamıyla, geçmişten bugüne aktarılan olumsuzluğu olumluya dönüştüren süreklilik kalıbıyla üç dize boyunca yinelenerek şiirin derin yapısındaki olumsuzluğun yumuşatıldığına vurgu yapılıyor. Burada "ne...plus/ artık değil" olumsuzluk belirleyicisi etkinleştirdiği süreklilik işleviyle sağlanan şiirsel bir yinelenişin göstergesidir.

Le Goût du Néant/ Hiçliğin Zevki

- 1 *Morne esprit, autrefois amoureux de la lutte,/ Eskiden savaşçıydın, ey kasvetli ruh, heyhat*
- 2 *L'Espoir, dont l'éperon attisait ton ardeur,/ Mahmuzuyla coştüğün o Umut, buna rağmen*
- 3 *Ne veut plus t'enfourcher! Couche-toi sans pudeur,/ Süvarin değil artık! Yat utanca düşmeden*
- 4 *Vieux cheval dont le pied à chaque obstacle butte./ Ha bire tökezleyen zavallı ihtiyar at*
- 5 *Résigne-toi, mon coeur; dors ton sommeil de brute./ Kalbim, boyun eğ, katlan; hayvanca uykuna yat*
- 6 *Esprit vaincu, fourbu ! Pour toi, vieux maraudeur,/ Mağlup ve kötürüm ruh! Üçkâğıtçı ihtiyar,*
- 7 *L'amour n'a plus de goût, non plus que la dispute;/ Ne aşkın, ne savaşın tadı var senin için;*
- 8 *Adieu donc, chants du cuivre et soupirs de la flûte!/ Hoşça kal boru sesi, ezgisi flütlerin!*
- 9 *Plaisirs, ne tentez plus un coeur sombre et boudeur!/ Küskün bir kalbi artık ayartmayın, arzular!*

- 10 Le Printemps adorable a perdu son odeur!/ Kokusunu kaybetti o güzelim ilkbahar!
- 11 Et le Temps m'engloutit minute par minute,/ Bak, her an, her saniye beni yutuyor Zaman;
- 12 Comme la neige immense un corps pris de roideur;/ Vücut nasıl donarsa içinde sonsuz karın,
- 13 Je contemple d'en haut le globe en sa rondeur/ Şu yuvarlak küreye bakıyorum yukardan,
- 14 Et je n'y cherche plus l'abri d'une cahute./ Meraklısı değilim sefil sığınakların.
- 15 Avalanche, veux-tu m'emporter dans ta chute?/ Ey çığ, al beni götür, içersinde karların!
- (FM, 2001: 115/ KÇ, 2001: 202).

On beş dizeden oluşan şiirin, on iki dizesinde, sözcük düzeyinde sağlanan olumsuz sözceleme durumu geniş söylem kesitleri oluşturarak sürekli yineleniyor: Şiirbilim görgül bakımından daha dar bir bütün üzerinde çalışmakla birlikte, daha geniş ve daha karmaşık bir girişim olarak belirmektedir: yalnızca belirten ve belirtilen düzlemlerinin eklemlemelerini betimlemeyi değil, nesnenin bu iki düzlem arasında kurduğu özgül bağlantıyı da ortaya çıkarmalıdır (Greimas, 1993:93). Sözelimi, ilk dizede yer alan (*morne esprit, autrefois amoureux de la lutte/ eskiden mücadele düşkünyüydün, artık değilsin, ey kasvetli/ küskün ruh*) "morne/kasvetli" nitelmesi sözlükte üzgün, tasalı, acılı, kaygılı, küskün, donuk, kapalı, iç karartıcı, çok tatsız ve neşesiz olumsuz karşılıklarıyla verilmektedir ve öznenin kendini ikinci kişi gibi düşünerek kendiyile konuşmasıyla eylemin yönünü onun üzerine çevirmektedir: nitellemenin anlamını pekiştirerek süreklilik sağlayan "autrefois/eskiden" belirteci de sözdizimi temelinde bu savımızı destekliyor. Ruhuna seslenerek ey hüznü ruh, yaşlı budala, eskiden mücadele zevkin vardı ve o zamanlar savaşıydın; artık, değilsin anlamı gözetiliyor. Burada sözcüksel olumsuzluk şiirin söylemini daha çok nesneden yoksunluğa ve zamansal sürekliliğe dönüştürüyor; yineleme yalnızca ses düzeninde değil, içerikte de temel bir yerleşik oluşturuyor ve bu yerleşik bir at üzerinden kurulduğu düşünülürken (mücadele düşküni süvari) bağdaştırması ayırım gözetmeden bu anlamların tümünü karşılayabilir ya da bu anlamların tümü onu içerebilir, diye değerlendiriyoruz. Yoksunluk bildirimleriyle başlatılan (*morne esprit, autrefois amoureux de la lutte/ eskiden savaşıydın, ey kasvetli ruh*) yinelemeli yapısındaki (*esprit/tin*) daha sonra, günlere ve (*l'espoir/umut, l'éperon/mahmuz*)'a bağlanarak zaman-uzamsal yapının bir dizi yerleş dönüşümüyle karşılık bulmaktadır. Burada önyinelem bildiren "*l'éperon/ mahmuz*" sözcüğü Fransızca sözlükte "*n'avoir ni bouche ni éperon*" (ne söz ne dayak kâr etmemek) deyim anlamıyla desteklenmektedir; yani, "*l'éperon/ mahmuz*" çizmenin veya potinin arkasına takılan ve at gibi binek hayvanlarını dürtüp hızlandırmaya yarayan demir veya çelik parçanın ismidir ve bu anlamıyla bağlam düzeyinde belirgin bir olumsuzluk içerdiği açıktır. (*L'Espoir, dont l'éperon attisait ton ardeur/ mahmuзуyla coştuğun o Umut*) dizesinde "attiser" eyleminin sözlükteki yeniden tutuşturmak, canlandırmak, parlatmak, körüklemek anlamlarıyla kimi usa yakın önermelere ulaşmak olanaklıdır. Şiirde gösterim nesnesi olarak bir atın seçilmesi, Medusa'nın kanından doğma kanatlı at Pegasos'a bir gönderme olabilir: Musa'ların Helikon dağındaki pınarı Hippukrene, uçan kanatlı at Pegasos'un attığı bir çifteden meydana gelmişti. Pegasos'a binmenin şiir yazmak anlamında oluşu, Pegasos'un şairler atı sayılması; antik değil, modern bir tasavvurdur (Necatigil, 2007: 60). Pegasos, söylenin sonunda şimşekle yıldırım taşıyarak Zeus'un sarayına doğru havalanır ve ölümsüzler arasına katılır. Dizenin (*ardeur/yüksek ısı, yakıcılık, kızgınlık, erk, canlılık, dirilik, şiddet, büyük istek*) nesnesiyle sağlanan anlamı şudur: atları anımsatarak mahmuza değinir ve şöyle dediğini duyarız; (*eskiden*) umudun mahmuзуu seni coştururdu, eskiden bedenindeki kanatlar seni uçururdu, mücadele zevkin vardı. Umudun mahmuзуu bir dokunsa bedeninden kıvılcıklar çıkarır, ateşleri tutuştururdu ve sen bir at gibi

şaha kalkardın; fakat (sen/artık) eskisi gibi güçlü değilsin, yaşam sevincini, ruhunu besleyen umudunu yitirdin, haklı davan uğruna girdiğin kavga'nın tadını unuttun; (sen) bundan sonra, artık herhangi bir umut kırıntısının ardına takılıp gitmezsin, anlamı sezdiriliyor. Süvarinin mahmuz darbeleriyle coştığı o son *umut* simgesel olarak yaşamda yitirecek bir şeyi kalmadığına inanan ozan için son umut parıltısının da sönüşünü (s)imgeler.

1. Niyet

Niyet bir şeyi yapmayı önceden isteyip tasarlama ve hedefleme anlamındadır; sözgelimi, üçüncü dizedeki "ne veut plus t'enfourcher! Couche-toi sans pudeur./ süvarin değil artık!" yat utanca düşmeden (enfourcher/ata binmek, sıkı sıkıya bağlanma, dört elle sarılma, çatalla delme) eylemiyle sağlanan olumsuzluk (sans pudeur/utanma-sız, sıkılma-sız, edep-sız, haya-sız) sans/-sız olumsuzluk ekiyle sürdürülmektedir. Şiirin öznesi "pudeur utanma, haya" sözcüğünü olumsuz anlamda kullanırken somut düzeydeki utancı imlemediğini, insanların at'a ve at bedenindeki ozana uyguladığı bedensel şiddetin altını çizmek niyetinde olduğunu vurgulamaktadır. Ardından, utancı esenliksiz duygu değeriyle sıkılma duygusu olmayan bir insanın uykusuyla bağdaştırarak (ölüm) gibi yansıtır. Zavallı *ihtiyar at* (artık) sürücün olmayacak; yani, seni kimse kırbaçlamayacak, mahmuzuyla dürtmeyecek ve üzerine binmeyecek; öyleyse sen, istediğin hayvanın bedeninde ölüm uykusuna yat, artık seninle kimse ilgilenmez. Kimsenin üzerine binmeyi kendine yakıştırmadığı bir at görüntüsü, tıpkı ozan gibi, toplum dışına itilmiş, dışlanmış uzak bir köşede ölüme terk edilmiş izlenimi uyandırıyor.

Vieux cheval dont le pied à chaque obstacle butte/ Ha bire tökezleyen zavallı ihtiyar at, dizesinde (at) örneği olumsuz sonuçlar içeren bir niyet olarak sözcelenmiştir. Söyleminde niyet kodlamayan hiç kimse yoktur. Herhangi bir konuda yeri geldikçe ifade edilmek üzere konuyla ilgili her görüş zaten önceden hafızaya kaydedilmiştir. Dile gelen, söze dökülen her şey belli bir niyet kapsamındadır (Nacar-Logie, 2014: 7). Bu dizelerde olumsuz bir niyetin öncelendiğini görmekteyiz. Şiirin tümünde içerik düzeyinde olumsuzluk sözcelenen öznenin niyeti uslamsal olarak at'lı söz varlığındaki anlamıyla yinelenerek sürdürülmektedir. Bu bilgilerin ışığında, şiirin öznesi tümüyle bağlama dayalı anlamlar oluşturarak, kendi bıkkınlığını ve dışlanmışlığını yakın çevresinde gördüğü atlar üzerinden yansıtırıyor, diye yorumluyoruz:

Vieux cheval → zavallı *ihtiyar/ kocamış at* örneği doğrudan olumsuz yapıya başvurmadan sezdirilen önermelerle sözcük düzeyinde sağlanan bir olumsuzluk bildiriyor ve ardından gelerek anlamı güçlendiren (obstacle) belirlemesi mâni olma, önünü kesme, önlemek ve kocamış atın ilerlemesini engelleyen, ayağının takıldığı hız kesiciler anlamlarında sözcelenmiştir. Yalnızca yük taşımada ve araba çekmede kullanılan işe yaramaz bir beygir resmi: yenik, koca bunak benzetmesi ile şiirin ana izleği olan ölüm, yaşlı bir atın ayağındaki yaralarından dolayı yürüme güçlüğü çekmesiyle ve yol üzerindeki engellerin katılığıyla destekleniyor. At'ın son çırpınışları kitlenin baskılarının üstesinden gelecek ve yaşamı daha iyicil bir görünüme döndürecek bir yönde gelişmez. Yaşına bağlı olarak, yavaşlayan bedeni ve yürümesini engelleyen toynakları zevk duyumunu en aza indirerek, bir süre sonra zevkin yok olmasına neden olacaktır.

"Butter/tökezlemek" eylemi sözlükte, yürürken ayağı bir yere çarpıp sendelemek, güçlük ve engellerle karşılaşmak, önüne nişan hedefleri koyarak hızlı yürümesini engelleme veya öldürmek canını cehenneme yollamak anlamlarına ek olarak olumsuz (obstacle/engel) sözcüğü "soulever des obstacles à qn" -e güçlükler, engeller çıkarmak, işini engellemek, tekerine çomak sokmak anlamlarıyla destekleniyor ve bu karşılıklar eylem, niteleyici ve belirteç gibi dilsel yapı ilişkilerini göstermeye de yarıyor: Şiirin tümünde diğer belirlemelerle birlikte yinelenen bu bağdaştırma, bağlama dayalı anlatımlarla, insana en yakın, en sevimli evcil hayvan olarak düşünülen atlara işkence konusunda kimi insan geçinenlerin acımasızlığı öznenin umutsuzluğunu artırarak, yaşamdan iğrenmesine uygun ortam hazırlayarak, çok

sıklması, büyük bir umarsızlık içinde kalması anlamında insan yüzünden bezginliğini çoğaltıyor.

Beşinci dizedeki (*résigne-toi, mon coeur; dors ton sommeil de brute/ kalbim, boyun eğ, katlan; hayvanca uykuna yat*) bağlamında "*résigne-toi/ boyun eğ ve katlan; hayvanca uykuna yat*" buyuru bildirim ifadesi okur üzerinde sorgusuz bağlanma, umursamazlık ve yeğleme veya olasılık gibi değişik duyular uyandırmaktadır. Résigner/katlanmak eylemi bağlam düzeyindeki uzantıları ve açılımları vurgulanarak, sözlükte -den kendi isteğiyle ayrılma, bırakma, çekilmek, olacağı boyun eğmek, yazgıya rıza göstermek anlamlarına ek olarak *brute/hayvan, hayvan gibi adam, ayı, hödük gibi karşılıklarıyla ozanın şiirsel bildirideki savına dayanak oluşturmaktadır. Ey işe yaramaz beygir (artık) hayvan bedeninde uykuna yat ve yazgına razı ol; burada, atların ayakta uyduklarını anımsatmakta yarar görüyoruz, yatarak uyumak onlar için ölümle eşdeğerdedir. Bu dizede öyküsü sözcelenen atın yaşam deneyimini çözümleyerek, kendini doğal olarak, büyük kentin kötülükleri arasında umarsız bulan "içe kapanan" yalnızın karşılaştığı bayağılıkları göstermeye uygun bir ortamı hazırlıyor. Sözelimi, Baudelaire'in şiir sözlüğünde *brute/hayvan, hayvan gibi adam güçlü bir yaşam deneyimine sahip ve yüreğine seslenerek içten olan ve içtenliğini davranışlarıyla kanıtlayan insan anlamına geliyor. Burada kast edilen anlam aktörel bir karşılığa sahiptir ve Baudelaire, résigner/katlanmak eyleminin karşılığını (kalbim, boyun eğ, katlan; hayvanca uykuna yat) olarak aktardığı bu dizede ozanın durumunu hayvan bilincinde (olmak)la; kısacası, kendini diğer insanlardan ayırarak ve insanı, insan türüne özgü zayıflıklardan kurtararak, yoksunluğun zevkini kamçılanan bir at bedeninde duyan biri olarak resimler. Bellekte at'la tasarılan, zevkteki bu hayvan tarafın göstergesi özel/olumsuz dilbilgisiyle zevki değerlendirmenin, şiirsel söylemdeki derin ve yüzey yapıların altını çizen bu yok edici ve/veya bir şekilde değişmez ilkeler dizisinin, onu yeni ufuklara yöneltecek, yeni kapılar açacak olumlu bir yönde ilerlemediğini özellikle belirtmek istiyoruz.**

Bu olumsuz tanıma bağlı olarak, şiirin altıncı dizesinde öne çıkarılan, (*esprit vaincu, fourbu! Pour toi, vieux maraudeur/ mağlup ve kötürüm ruh! Üçkâğıtçı ihtiyar*) bağlamında yapılan yenik tin tanımı üçkâğıtçı (*maraudeur/ yalancı, dalavereci, dolandırıcı, hileci, düzençi vb*) nitelemeleriyle, yitirilen zevk kavramı yaşlı bir hayvan (at) bedeninde simgeleştiriliyor. Şiirin ilk dizesindeki (*morne esprit/kasvetli*) ruh nitelemesini sürdürür gibi (*esprit vaincu, fourbu/ yenik ve kötürüm ruh*) tanımı özellikle seçilmiş; hayvanları tanımlamak için kullanılan *fourbu/kötürüm* nitelemesi ayakları tutuk, yorgunluktan canı çıkmış vb. gibi anlam öbekleriyle yansıtılan insanlık durumunda yeryüzü uzamı değişik kişiler arasında varlığını algıladığı yalnızı varlık/yokluk kavramları üzerinden görüntülediği bütün bir insanlık tablosudur. Bu tanımı, insan (hayvan) oluş/fark sözcüklerinin sözlüksel yapısının yenilenmesiyle derin yapı düzeyindeki anlam karşılığını değiştiren söz öbeklerinin ısrarla yinelenerek kullanılmasından çıkartıyoruz. Ayrıca, dördüncü dizedeki *vieux cheval/ zavallı ihtiyar/ kocamış at* söz öbeği yerine (*vieux maraudeur/ üçkâğıtçı ihtiyar*), yazılarak söylem düzeyinde olumsuzluğu göstergeleyen kocamışlık algısı sürdürülmüştür. Böylece, görsel ve dilsel odaklayım daha çok resimli bir gösterge olan olumsuzluk üzerinde yoğunlaştırılmıştır ve sözlük anlamında kitlenin ön yargısına kuşkuyla yaklaşan; yani, dış dünyadan kopuk ve kendisi için kurduğu yapay bir uzamda içe dalışla yaşamayı bilinçle seçen biri anlamında (*vieux/yaşlı*)'dır. (*Maraudeur*) sözcüğü meyve, sebze hırsız, arakçı, sıraya girmeden müşteri kapan arabacı vb. anlamlarında kullanılır ve bu yaşlı at kendisine yeterince yiyecek verilmediği için *vieux maraudeur/ meyve, sebze hırsız, arakçı ihtiyar* görünümünde olumsuz nitelemelerle betimlenmiştir.

2. Olumsuzluk Söylemi

Şiirde olumsuzluk boyutu çoğu kez yönlendirici veriler sağlamaktadır, bu nedenle, aşağıdaki değerlendirmelerde de görüldüğü gibi, ozan bu derin/yüzey yapı ilişkilerini çoğu kez dilsel işleviş kuralları dışına çıkararak ve sözdiziminde değişikliklere giderek şimdiki zamanda buyuru

bildirim kipinde veya dilek istek kipinde çekimlerken büyük bir beceriyle bize geçmiş eylem yapısını sezdirir ve bu yolla geçmişi güncel yakınlaştırır. Şiirin söylemini oluşturan

A- Olumsuzluk bağlamı sınıflandırmalar

B- Alışkanlık ve alışkanlığın kırılmasına bağlı olarak zevk yitimi birbirine koşut ve sınırlı iki düzenlemeyi içerir.

1. (Un coeur sombre et boudeur) küskün ve asık suratlı nitelermeleri arasında kurulan karşıtlık ilişkisi şiirin bildirisini destekleyen çatışmalı bir anlatımın güçlendirilmesine olanak tanıyor ve özne kendisi ile ilgili küskün bir yürek gibi öznel değerlendirmelerde bulunuyor. (Sombre) sözcüğü, sözlükte loş, karanlık, kapalı, koyu, kaygı verici, üzüntülü, karamsar, iç karartıcı, acıklı, acınası, zavallı anlamlarını içeriyor. Bu dizede, alışkanlıkların sekteye uğraması sonucunda kurulan ilişkiye, (sombre/boudeur-karanlık/somurtkan) nitelermeleriyle katı bir olumsuzluk boyutu eklemek istendiği duyuruluyor. Şiirin öznesi (boudeur) somurtkan ve karanlık nitelermeleriyle kurduğu gösterime dayalı, toplumsal yapıya özgü ve duygusuz olumsuzluğu yine bağlam düzeyinde sürdürüyor. Bu bağlamda, duruma göre değişen olumsuzluk bilgisi içinde belirli bir gerekçelendirme yoluna gidiliyor: Bu gerekçelendirme şiirde konuşan öznenin içinde bulunduğu tin durumunun istemde bulunma ve edilgin olma şeklinde işlediği okura sezdirilerek, özne kendi söyleminin doğrulanmasına destek aramaktadır. Yedinci dizede eskiden senin için aşkın, savaşın tadı vardı; fakat l'amour n'a plus de goût, non plus que la dispute/ ne aşkın, ne savaşın tadı var senin için ne/plus olumsuz yapıyla (artık) senin için hiçbirinin ne aşkın, ne kavganın eski tadı kaldı anlamı sezdirilmiştir. Fransızcadaki dispute(r) isim ve eylemine sözlükte çoğul ve değişik yan anlamlar yüklenmiştir: ağırlıklı olarak çekişme, tartışma, münakaşa, kavga, bozuşma gibi pek çok olumsuz anlama karşılık, bu eylemin özünde bir şeyi elde etmeye çalışmak, kazanmaya çalışmak bildirmesi dikkat çekicidir: Fransızcada "bir yarış, mücadeleyi kazanmaya çalışmak" anlamlarına ek olarak (birini paylamak, azarlamak) anlamı taşıması dispute(r) eyleminin karşılıklılık yanının ağır bastığının göstergesidir. Sekiz ve dokuzuncu dizelerde: Adieu donc, chants du cuivre et soupirs de la flûte!/ Hoşça kal boru sesi, ezgisi flütlerin!/ Plaisirs, ne tentez plus un coeur sombre et boudeur!/ Küskün bir kalbi artık ayartmayın, arzular! diye ruhuna seslenirken her bir dizeyi bir haykırış gibi ünlemle bitirmesi dikkat çekicidir. Gençliğinde onu coşturarak kanını kaynatan kavalın ezgisine ve flütün iç çekişlerine veda eder ve dünyaya kapıları kapatmak ve rüyada bile olsa bu dünyadan kaçmak ister: İstemem artık boru sesini, ezgisini flütlerin, der. Zevkler bu küskün ve somurtkan yüreği eskiden olduğu gibi azdıramaz, onlara da kapılarını kapatır ve "ne tentez plus" artık (bu küskün yüreği) ayartmayın, zaten isteniz de ayartamazsınız, ben geçmişte bıraktığın ben'le aynı (bir) değilim; yaşadıklarımın sonuçlarına bağlı olarak, geçmiş ve şu an'ki ben' arasında belirgin bir fark oluştu ve ben geçmişte yaşadıklarımın ders çıkararak, davranışlarıma düzen verdim ve (artık) aklımın başıma gelmesiyle uslandım, dediğini duyarız.

Onuncu dizede (Le Printemps adorable a perdu son odeur!/ Kokusunu kaybetti o güzelim ilkbahar!) ilkbahar bile artık eski kokusunu yitirdi, eylem düzeyinde sağlanan olumsuz sözcüğü yok olması ya da ölmesi yakın olmak, gidici olmak anlamlarıyla öznenin zaman kullanımı konusunda bilinçli olduğunu gösteriyor. İlkbaharın gençlik yıllarını belirten bir eğretileme olması nedeniyle, (eskiden) gençken "Le Printemps adorable" ilkbahar gibi tapınılacak kadar güzeldin; fakat artık bahar kokunu (albenini) yitirdin, der. Bu nedenle şiirin söylemi bir devini durumundan çok, bir benimseyişi ve özellikle metin içi art gönderimi belirler, yani özne edilgin bir konumdadır; zevk, arzusun yalnızca dışsal ölçüsünü gösterir ve arzulama nesnesinin her arzuyla bağlarını koparması anlamında zevk ilkesi ile yeniden yapılandırılması söz konusudur.

On birinci dizede büyük harfle yazılarak vurgulanan zaman ifadesi (Et le Temps m'engloutit minute par minute/ Bak, her an, her saniye beni yutuyor Zaman) engloutit/ yutmak, oburca

yemek, harcamak, yok etmek, batırmak eylemiyle yine zamansal bir süreklilik sağlanmıştır. Geçen her dakikada, her soluk alışverişimde bir kez daha zamanın beni yuttuğuna tanık oluyorum, der. Uzam çok karanlık olması nedeniyle, okur üzerinde zamanın yutuğu gibi rahatsızlık verici duyular uyandırabilir. Böylece, öznenin zaman kavramını düşüncenin içine yerleştirmek yerine; devinimi, tinin içine soktuğuna tanık oluyoruz. Ménard'ın vurguladığı gibi, zaman alışkanlıklara, alışkanlıkların değişimine bağlı yinelemeler üzerine kuruludur. Zaman ancak bellek sayesinde, gücül olana eşit duruma gelir ve temelini burada bulur; sonuçta, zaman geçmişten geri gelen ve geçmişe geri dönmeyen düşüncenin gerçekleştirdiği deneyimle bir geleceğe ve an'ın sürekliliğine yeniden sahip olur (Ménard, 2005: 55).

(Comme la neige immense un corps pris de roideur/ Vücut nasıl donarsa içinde sonsuz karın) dizesinde kar, donmak söz öbekleriyle kurulan zamana bağlı olumsuzluk "roideur" sözcüğünün kullanımıyla zirveye ulaşıyor: gergin, soğuktan kaskatı kesilmiş, sert, soğuk, esneklik göstermeyen, bükülmez, dimdik, kazık gibi (neige immense/sonsuz kar) içinde soğuktan kaskatı kesilmiş bedeni saran bu kar bir örtü/kefen gibi düşünülmüş. Zevk ilkesi, zamanın önüne geçilemez sürekliliği karşısında saf geçmişle kurulan şimdi'den vazgeçişle meydana çıkar ve zevki kendi yolunda ilerlemesi için özgür bırakır. Ölüm içgüdüğü kavramına ölümü simgeleyen tanrı *Tanatos* da denir. İlk kez Freud tarafından ortaya atılan ve evrensel olduğuna inanılan bir ölüm, yıkım, saldırganlık ve öz-yıkım içgüdüğü. Freud bu içgüdüğünün, canlıyı haz veya acı verici olduğuna bakılmaksızın eski yaşantıları tekrarlamaya, nihai anlamda ise başlangıçtaki inorganik (cansız) duruma dönmeye güdüleyen tekrarlama zorlanımının denetimi altında olduğuna inanıyordu. Bütün bu gözlemlerin sonucunda Freud, yaşamın yaşam içgüdüğü (*eros*) ile ölüm içgüdüğü (*tanatos*) arasındaki kesintisiz mücadeleye ve dengeye bağlı olduğu sonucuna varmıştır (Budak, 2003: 563).

On üçüncü dize (Je contemple d'en haut le globe en sa rondeur/ Şu yuvarlak küreye bakıyorum yukardan) Yerküreyi (artık) yukardan, gökyüzünden seyrederek ve şöyle der: Dünya ayaklarımın altında dönmeye devam ediyor; bense, aşağıda olup biteni içine karışmadan yukardan seyrediyorum.

(Et je n'y cherche plus l'abri d'une cahute/ Meraklısı değilim sefil sığınakların) bu dize Paris Sıkıntısı'nın, Kalabalıklar başlığında geçen ev kını (haine du domicile, SP, 2009: 41) belirlemesini anımsatıyor. Şiirin ana uzamı olarak tasarlanan sığınak uzamı, şiirde bir sıkıntı uzamı olarak bulunduğu yerde kalması istenmeyen, varlığı fazladan bir yük gibi gereksiz görülen kişi kimliğinde tehlikelerden kaçarak güvenilir bir yere çekilen ve korunma amacıyla bir yere veya birine başvuran, başkalarının yardım ve korumasına gerek duyan biri anlamında sığınak olumsuz (yan)anlamlarıyla birlikte kullanılmıştır. (Cahute/kulübe) sözcüğü aslında "eskiden" yeryüzünde sığınacak böyle korunaklı bir kulübe arıyordum; fakat bundan böyle orada bir sığınak aramıyorum anlamında sözcelenmiştir. Eskiden, insanlar sokaklardan ve yollardan sıra sıra geçerken; özne, yalnız odasına kapanmış ve onu insan yüzünün kıyımından kurtaracak, aralarındaki engelleri sağlamlaştıracak akşamı beklemekteydi: Enfin! (Hele şükür!) seul! (yalnızım) On n'entend plus que le roulement de quelques fiacres attardés et éreintés (Gecikmiş, yorgunluktan bitmiş birkaç arabanın uğultusundan başka bir şey duyulmuyor artık). Pendant quelques heures, nous posséderons le silence, sinon le repos (Dinlenişe ermesek de sessizliğe ereceğiz birkaç saat boyunca). Enfin! la tyrannie de la face humaine a disparu, et je ne souffrirai plus que par moi-même (İnsan yüzünün zulmünden kurtuldum, yalnız kendi kendimden çekeceğim artık). Enfin! il m'est donc permis de me délasser dans un bain de ténèbres! (Hele şükür! Bir karanlık denizinde yorgunluğumu giderebileceğim). D'abord, un double tour à la serrure (Anahtarı iki kez çevirmeli kilitte ilkin). Il me semble que ce tour de clef augmentera ma solitude et fortifiera les barricades qui me séparent actuellement du monde (Bana öyle geliyor ki, anahtarı çevirdim mi yalnızlığım artacak, beni şimdi dünyadan ayıran engeller de sağlamlaşacak) (SP, 2009: 33/ PS, 1984: 22). (Artık) herhangi bir kapı arkasına veya bir çatı altına sığınmaya gerek duymuyorum, bütün bir

yerküre çatımdır; benim, demek ister. Ve zevk algısının, ozanın yalnız geçirdiği geçmiş bağlamında olumsuzlandığı görülmüştür. İçinde bulunduğu durumun belirlediği olumsuzluk, öznenin yaşamını yönlendiren değişmez bir kötülük ilkesi şeklinde ilerlemektedir. Bu değişmezlik nedeniyle, zevki veya zevkten yoksunluğu imleyen yapı ve şiirsel birimler, daha önce söz edildiği gibi şiirde bir iç daralmasının yansıması olarak olumsuz nitelikleriyle betimlenmiştir.

(Avalanche, veux-tu m'emporter dans ta chute?/ Ey çığ, al beni götür, içersinde karların!) Şiirin bu son dizesinde olumsuzluk çığ ve kar'la sağlanıyor; ayrıca, öznenin edilgen olması olumsuzluğun ölçüsünü artırarak katılaştırıyor. Dizenin Fransızcasının sonunda soru işareti bulunması akla, "Ben kendim bir yere gidemem sen, beni alır götürür müsün?" sorusunu getiriyor. Ey çığ düşerken al beni de götür, deyişle kendi için bir ölüm planı tasarlıyor: "neige immense/sonsuz kar" döne döne aşağı yuvarlanırken kefen beyazlığı içinde onun soğuktan kaskatı kesilmiş bedenine doğal bir örtü de sağlayacaktır.

Sonuç

Baudelaire'in *Les Fleurs du Mal* (Kötülük Çiçekleri)'indeki, *Le Goût du Néant* (Hiçliğin Zevki) başlıklı şiir üzerine yaptığımız bu incelemede ulaştığımız bulgulara göre şiirin söyleminde olumsuzluk vurgusunun baskın olduğu görülmüştür. Bu baskınlık durumu çatışmalar, karşıtlıklar, çelişkiler gibi belirlemelerin olumsuzluk yinelemesinin etkisini artırdığını gösterir. Bunun yanında öznenin tavrı, konumu, tutumu ve dönüşümü bu olumlu/olumsuz değerlerde değişime neden olabilmektedir. Ayrıca "olumsuzluk" şiir bazında önemli bir niteliği karşıladığından, Baudelaire'deki zaman ve özneye bağlı bu olumsuz söz varlığını tek başına esenliksiz olarak değerlendiremeyiz; çünkü şiirde (Le Goût du Néant) Hiçliğin ve/veya yoksunluğun bir zevki olup olmadığı sorgulanmaktadır.

Şiirin başında sözdizimsel yapıyı belirleyen (ne/plus) artık/değil olumsuz yapısı, geçmişle şu an'ki durum arasında karşılaştırmalar yoluyla aynı özne tarafından bir yandan sürece bağlı bilinçlenme, dinginlik ile betimlendiğinden esenlikli bir duygu değeri kazanmış; diğer yandan, olumsuzluk şiirin bütününde yalnızlık, çekip gitme, önu sonu belirsiz ayrılık süreci, bırakılmışlık, bıkkınlık ile betimlendiğinden loş, karanlık, kapalı, koyu, kaygı verici, üzüntülü, karamsar, iç karartıcı, acıklı, acınası, zavallı türünden yaygın nitelemelerle tanımlı esenliksiz bir duygu değeri olarak yansıtılmıştır.

Şu an'da geçmiş yaşamak zorunda kalan şiirin öznesi bu yolla karşılaştırmalı bir değerlendirme yapma olanağı bulmuş: böylece, şiirde, yaşlı ve yaralı at örneği öne çıkarılarak atın yükselişi ve düşüşü; iş işten geçtikten sonra, duyduğu vazgeçiş ve ağır pişmanlığın baskısı altında geçmiş şimdije göre değerlendirmiştir. Özneye göre geçmiş şimdije göre daha esenliklidir, çünkü yaşadığı tüm olumsuzluklara karşın geçmişteki ben'ini aramaktadır. Bu şiir bağlamında, olumsuzluk belirlemelerinin birbirlerine göre ve bilişsel uzam eksenlerine bağlı olarak tüm dilsel yapıyı yönlendirdiğini görmekteyiz. Söylemin akışına bağlı olarak, ölçüsünün giderek yükselmesiyle, olumsuzluğun şiirsel bildiride herhangi bir anlam yitimine yol açması bir yana, zevkten yoksunluğu gerekçelendirerek ona belirgin bir anlam zenginliği kattığını saptadık.

Kaynakça

Baudelaire, C. (2011). *Les Fleurs du Mal*, Paris: réimpression Éféle de l'édition Poulet-Malassis et de Broise, 1861, BeQ, *Kötülük Çiçekleri*, 1. Sait Maden çevirisi, 2001, İstanbul:Çekirdek Yayınları, 2. Ahmet Necdet Çevirisi, 2001, İstanbul: Adam Yayınları, 3. Şiirler, 2004, www.antoloji.com.Kültür ve Sanat.

- Baudelaire, C. (2009). *Le Spleen de Paris, Les Paradis artificiels*, Bookking International, *Les Fleurs du mal suivies du Spleen de Paris: Éditions de Clairefontaine, 1947, La Guilde du Livre, Lausanne. Introduction, éclaircissements et notes de Blaise Allan, BeQ, Jean-Yves Dupuis, Paris/ Paris Sıkıntısı* (Tahsin Yücel Çevirisi), 1984, İstanbul: Adam.
- Bescherelle, (2008). *La Grammaire pour tous*, Paris:Hatier.
- Budak, S. (2003). *Psikoloji Sözlüğü*, Ankara: Bilim ve Sanat.
- Chomsky, N. (2001). *Language and Mind*, (Dil ve Zihin, Ahmet Kocaman çevirisi) Ankara: Ayraç.
- Danon-Boileau, L. (1998). *Le sujet de l'énonciation, Psychanalyse et linguistique, Réference et Enonciation, L'homme dans la Langue, Gap, Ophrys. Sözcelem Öznesi-Psikanaliz ve Dilbilim*, Mehmet Bařtürk çevirisi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları/ 2.Basım: 2007, Psikanaliz ve Dilbilim (Sözceleme Öznesi) Nisan, Ankara: De Ki Basım Yayım.
- David-Ménard, M. (2005). *Deleuze et la Psychanalyse, L'altercation*, Paris: PUF.
- Erhat, A. (1996) *Mitoloji Sözlüğü*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Greimas, A, J. (1972) *Essais miotique Poétique*, Paris: Larousse.
- Greimas, A, J. et Courtes, J. (1979). *Sémiotique, Dictionnaire Raisonné de la Théorie du Langage*, Paris: Classiques Hachette.
- Greimas, A, J. (1983) *Şiirsel Söylem Kuramı Üstüne*, Yazko çeviri 13, Temmuz-Ağustos: 157-161, (Mehmet Yalçın çevirisi).
- Greimas, A, J. (1993). *Yapısal Dilbilim ve Şiirbilim*, (Çev. Tahsin Yücel), İstanbul: Birikim Dergisi 28-29, Yapısalcılık Özel Sayısı, ss. 93-98.
- Hamilton, E. (2004) *Mitologya*, Ülkü Tamer çevirisi, İstanbul: Varlık.
- Kocaman, A. (1996). *Edimbilim Üzerine*, Dilbilim Araştırmaları Dergisi, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, ss.11-36.
- Kocaman, A. (1971). *Türkçede Kip Olgusu Üzerine Görüşler*, Ankara: TDAY Belleten, s. 81-85.
- Matthei, E&Roepert, T. (1988). *Understanding and Producing Speech, Introduction à la Psycholinguistique*, Traduit de l'américain par Ranka Bijeljac, Paris: Bordas.
- Nacar-Logie, N. (2014). *Dil Niyet Aidiyet*, Ankara: Alter.
- Necatigil, B. (2007). *Mitologya*, İstanbul: Kutupyıldızı Kitaplığı 9.
- Le Nouveau Petit Robert (1993). *Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française*, Montréal, Canada.
- Oxford (2014). *Advanced Learner's Dictionary - 8th Edition*, Oxford University Press.
- Rifat, M. (1983). *Dilbilim ve Göstergibilim Kuramları*, (Temel metinlerin çevirisi), İstanbul: Yazko.

Saraç, T. (1989) *Fransızca-Türkçe Büyük Sözlük*, İstanbul: Adam.

Todorov, T. (1979) *Sémantique de la Poésie*, Paris: Editions du Seuil.

Türk Dil Kurumu Sözlüğü (2007). Ankara: TDK, A-K/ L-Z, 2 Cilt.

Vardar, B. (1988). yönetiminde Güz N., Öztokat E., Senemoğlu O., Sözer E., *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: ABC.

Yetkiner, N-K. (2009) *Çeviribilim Edimibilim İlişkisi Üzerine*, İzmir: İzmir Ekonomi Üniversitesi.